

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Пуковник **ВАСО БОШКОВИЋ**

„НЕКА ПИТАЊА ТАКТИЧКЕ УПОТРЕБЕ АРТИЈЕРИЈЕ У БОРБИ“

У Војном делу бр. 4 за 1952 годину, у чланку под горњим насловом, потпуковник Мишић изнео је своје мишљење о неким питањима тактичке употребе артиљерије, или боље речено о неким организациским питањима из те области. Пошто се наше мишљење разликује од његовог — иако донекле оба мишљења имају додирних тачака — ми ћемо га изнети зато што сматрамо да је ово питање и важно и актуелно. Различитости у гледиштима нису настале само као последица слабости званичних упута, застарелости правила, потешкоћа у терминологији и сл., већ пре свега као последица различитог начина прилажења и гледања на ова и слична питања из теорије и праксе.

У уводном делу писац између осталог каже:

„Схватање појма артиљерије које је код нас усвојено (раније је наведено да се ту подразумева артиљерија и минобацачи пешадиског пука и батаљона) има низ преимућстава. То се нарочито огледа у томе што то омогућава и у извесном смислу обавезује и више артиљериске штабове и начелника артиљерије СД да приликом планирања употребе артиљерије кад год за то постоје услови, створе јединствени план ватре у који се укључују сва артиљериска оруђа, почев од најмањих до највећих калибара, без обзира у чијем се органском саставу налазе.“

Истичући на основу овога место и важност начелника артиљерије СД даље наставља:

„Оваква јединствена употреба артиљерије претставља најбоље решење које обезбеђује најцелисходније искоришћење артиљериских средстава“.

И даље:

„У вези са тежњом за што већим осамостаљењем стрељачких јединица, па и мањих од дивизије, могу се, евентуално, појавити и захтеви за што већом децентрализацијом при употреби артиљерије, која би се у овом конкретном случају огледала у томе што би командант пука и батаљона у свим приликама у потпуности располагао својом артиљеријом и употребљавали је према свом нахођењу за дејство на оне циљеве које би сами одређивали. Такви захтеви не би претстављали неки напредак, већ корак уназад у односу на постојећи начин употребе артиљерије и могли би се окатегорисати као неувиђање и несхватање потребе за масовном употребом артиљерије у рату“.

Међутим, поставља се питање да ли то што артиљерију и минобацаче пешадиског пука и батаљона укључујемо у појам артиљерије

претставља и обавезу виших артиљериских штабова и старешина да их, кад год постоје услови, укључују у јединствени план ватре, без обзира коме органски припадају и ког су калибра и, друго, да ли то претставља најбоље могуће решење употребе артиљерије? Затим, да ли захтеви за децентрализацијом ове артиљерије, у вези тежње за осамостаљењем мањих јединица (пука — батаљона), претставља корак назад у односу на постојећи начин употребе артиљерије? Или, да ли стална тежња за централизованом употребом и овог дела артиљерије (јер услова за то може бити доста, зависно од тога како ко гледа на то питање) у највише случајева може да претставља и најгоре решење употребе артиљерије? Да ли тежња за све већом централизацијом, у ситуацији све већих потреба за самосталним дејствима мањих јединица, из чијег је састава ова артиљерија, може да буде и два корака назад у односу на правилну употребу пуковске и батаљонске артиљерије у борби?

Пешадиски пукови и батаљони нису увек имали своју органску артиљерију и минобацаче. У оно време када су ове јединице биле, тако да кажемо, чисто стрељачког састава (до првог периода Првог светског рата) артиљерија у дивизији је била формирана у посебне артиљериске јединице. Иако је командовање и тактичка употреба артиљерије тада била крајње централизована, она ипак таквим начином употребе (а можда делом баш и због тога) није била у стању да реши многе тактичке задатке које је требало да решава с обзиром на њене тактичко-техничке особине. Излаз из тога нађен је у томе што се пешадиским пуковима и батаљонима (у почетку мало, а касније све више) у органски састав дала артиљерија и минобацачи таквих техничких особина који су најбоље одговарали њиховим задацима. Ово, свакако, није урађено са намером и циљем да се учврсти и иде даље у централизацију при њеној употреби у борби, већ баш са супротном тенденцијом. Дакле, објективне околности, односно борбени захтеви, условили су тај почетак децентрализације артиљерије у дивизији. Да ли су се касније, а и данас, услед све већег усложњавања борбених дејстава здружених јединица, измениле околности у том смислу да се ова артиљерија (пуковска и батаљонска) бројно смањује и њена употреба све више централизује у рукама виших артиљериских штабова или је можда обратно? Као што видимо, и по саставу тих јединица, ишло се, а и данас се иде, не само ка њиховом увећању, већ умногоме и ка њиховом осамостаљењу у тактичкој употреби. Значи, децентрализација артиљерије у дивизији као целини извршена је добрим делом независно, а можда и против нечије воље, тако да би било узалудно даље се борити за очување крутог централизма, тј. да са њом руководе виши артиљериски штабови, наравно преко потребних граница. Ето, зашто захтеви за централистичким руковођењем у оном смислу како се код нас схвата (вертикална артиљериска линија), значе назадовање у односу на оправдану тежњу ка децентрализацији.

Тежња за осамостаљењем пешадиских и стрељачких јединица „па и мањих од дивизије“ није резултат неке жеље или воље, већ неизбежна последица и израз потреба које су настале из карактера савремене борбе. А кад је то тако, онда је јасно да у тој ситуацији

и задаци, па према томе, и место и однос артиљерије у тим јединицама мора да се измени и да се и даље мења према вишим стручним штабовима и командама. Већа самосталност пешадиског пука у борби у исто време значи и већу самосталност свих делова пука у односу на дивизију као целину, у односу на органе команде дивизије, па и већу самосталност у мирно време. Природно је да све ово важи и за артиљерију у пешадиском пуку која претставља итекако важан елемент снаге и која омогућава остварење баш такве самосталности. Данас пешадиски пук није пешадиска јединица у ранијем смислу, већ такорећи здружена јединица која је способна и за самостална дејства, тако да бар та потреба за самосталним дејствима изазива даље организациске измене у његовом саставу. Код развоја пешадије мора се уочити промена квантитета у квалитет, а то значи да је настала одговарајућа промена и код кадра, тј. код старешина тих јединица. А баш то, што је пуковска артиљерија самостална и што ће бити све самосталнија у борби у односу на више артиљериске штабове, нужно захтева и њену већу самосталност у миру, тако да, по нашем мишљењу, нема бојазни „да ће она изгубити од артиљериског васпитања“. Напротив, њена већа самосталност у оспособљавању за време мира у заједничкој обуци са осталим јединицама пука, под руководством команде пука, значиће њихово обострано боље оспособљавање и потпуније спремање за извршење заједничких задатака у борби.

Најзад, у борби дивизија може итекако детаљно и доста реално планирати и ватру артиљерије и минобацача у пуковима, па чак и у батаљонима, и то на основу података којима ће располагати пре почетка борбе. А чим борба отпочне обавезно ће се наићи на много што-шта што се није знало и што се није могло предвидети, а што ће нам мање или више пореметити те планове, чак и онда када се располаже најпотпунијим подацима. Сигурно је да ће пешадиски команданти у овом случају, без обзира на артиљериске шеме и планове, употребити ватру својих батерија према моментаној ситуацији у циљу најбољег извршења задатака који су им постављени и са средствима која су им поверена. Зато би, по нашем мишљењу, сваки други поступак био погрешан, па би, према томе, и свако настојање за неко стално „укључивање свих артиљериских оруђа у план ватре без обзира чија су“ (тј. план који ради начелник артиљерије дивизије) у највише случајева било неумесно. Осим тога, нема бојазни да ће командант пешадиског пука (који са својим начелником артиљерије најчешће решава питање употребе своје артиљерије у духу своје одлуке) израдити план слабије него начелник артиљерије дивизије, али из команде дивизије.

Ова околност што стварно постоји децентрализација артиљерије у дивизији и што ће се због све већег осамостаљења пешадиских пукова све више појављивати потреба и за осамостаљивањем њихове артиљерије, не значи да се тиме умањује потреба за јединством у дејству целокупне артиљерије у борби, а још мање да тиме престаје потреба „за масовном употребом артиљерије у рату“. Напротив, сва сложеност савременог боја све више захтева јединство борбених дејстава, како нижих у саставу виших, тако и свих родова и служби међусобно и појединих јединица родова и служби у оквиру свога рода.

Решити правилно ту противречност између јединства, с једне, и самосталности у борби, с друге стране, у основи претставља проблем садејства који треба и мора да решавају команде и старешине свих степена у борби. Према томе, командант дивизије командује пешадиским пуком на тај начин што му даје задатке и одређује снаге и средства за извршење задатка, док сав даљи рад осталих органа команде дивизије на спровођењу командантове одлуке у односу на пешадиски пук претставља првенствено организацију садејства виших и нижих јединица према конкретној ситуацији. Полазећи од овога, сматрамо да ће начелник артиљерије дивизије поставити артиљерији пешадиског пука само толико и таквих ватрених задатака колико је потребно за обезбеђење дивизије као целине и за обезбеђење садејства са осталом артиљеријом у дивизији пред дотичним пуком. Баш због овога начелник артиљерије дивизије ће у највише случајева више упознавати команду пешадиског пука (преко начелника артиљерије тога пука) са задацима које има остала артиљерија пред њиховим фронтом, а мање и ређе ће настојати да конкретизује и прецизира детаље ватрених задатака артиљерије пешадиског пука.

Јединство се постиже и овим путем, а стварају се и најбољи услови за постигнуће садејства појединих делова по замисли и одлуци команде пука. Значи, ватрено јединство артиљерије у оквиру дивизије може се постићи и без јединственог плана ватре, у коме би начелник артиљерије дивизије потпуно уклопио дејства свих оруђа у дивизији и тиме команди пука умногоме узео из руку један од најважнијих елемената командовања. Према овоме, чини нам се да би начелник артиљерије дивизије овим путем више помогао артиљерији у пуку, него ако би узео на себе да решава она питања и оне задатке који спадају у надлежност команде пука.

Овде нећемо конкретније говорити о томе када ће и у ком степеноу артиљериски органи из дивизије прецизирати и детаљисати задатке за артиљерију и минобацаче у односу на пук, односно начелник артиљерије пешадиског пука у односу на батаљоне, јер смо овој ствари пришли са начелне стране. Свакако треба тежити да то детаљисање буде што мање и што ређе, а да се ипак обезбеди јединство у дејству према стварној потреби. Јасно је да ће до детаљисања највише долазити приликом напада на позициску одбрану, нарочито у фази артиљериске припреме, али га ни ту не би требало примењивати у оноликој мери и онако како смо то доскора практиковали.

Писац даље наводи да је наша досадашња пракса показала да виши артиљериски штабови (дивизиски) промишљено и правилно користе своје право за централизовано управљање целокупном артиљеријом у дивизији, и да прибегавају централизацији само у оним видовима и фазама боја када је то у општем интересу. Међутим, треба имати у виду да је услед промене гледишта у погледу система руковођења уопште умногоме измењена наша пракса и у овој ствари, тако да таква пракса у трупи углавном више и не постоји. Па чак и кад би наши артиљериски штабови у стварности правилно и промишљено користили „своје право“ у централизованом управљању артиљеријом

у дивизији, то још не значи да је то и најбоље решење, јер такав систем руковођења и управљања артиљеријом у пешадиском пуку не би одговарао објективној стварности, већ би ишао у раскорак са основним принципима руковођења, тако да би ометао данашњи успешан развој артиљерије, као и њену употребу убудуће, без обзира на све способности виших артиљериских штабова.

При разматрању груписања артиљерије за подршку писац износи мишљење по коме појам „група“ једино означава привремено формиране артиљериске јединице и да појам групе ПАГ стварно и нема неке везе са начином командовања. Тачно је, да под групом треба разумевати привремено оформљене артиљериске јединице за извршење одређених задатака. Али, пуковска артиљериска група, која је од једног дела артиљерије формирана за подршку дотичног пука, у исто време показује и то да је командовање тим делом артиљерије од стране дивизије централизовано у односу на дотични пук. Ипак постоји извесна разлика у задацима, па према томе, и у начину употребе оног дела артиљерије који подржава пешадиски пук, од задатака и начина употребе дела артиљерије који је придат пуку. Уосталом, када не би постојало те разлике, зашто бисмо уопште и стварали подржавајућу артиљерију и зашто тај део артиљерије не бисмо придали пуку, па да командант пука формира групу? Не ради се, дакле, само о термину као таквом, већ и о томе да тај термин управо и означава да пуковском артиљериском групом руководи артиљериски штаб, конкретно, начелник артиљерије дивизије. Ако бисмо, на пример, два различита борбена елемента — део артиљерије који подржава пук и део артиљерије који је придодат пуку (а дејствује посредно) — крстили истим именом, тј пуковском артиљериском групом, онда тиме ствари не бисмо упростили, већ можда и компликовали. Поред тога, поставља се питање како бисмо називали једну и другу групу, или обе заједно, у случају кад у истом пуку имамо и артиљерије која га подржава и артиљерије која му је придата? (То се може десити у нападу, на пример, за време борбе у дубини, или када део артиљерије из другог ешелона извршава задатке групе ПАГ дотичног пука и у сличним ситуацијама). У овим случајевима морали бисмо опет правити разлику и у називу, јер разлика стварно постоји. За ово има још један разлог, на име, ако би се назвао ПАГ и онај подручни део артиљерије који командант пешадиског пука оставља на непосредном располагању, онда би се командант пука често могао навести да увек образује групу ако нема артиљерије за подршку, и то најчешће на рачун слабљења ојачања батаљона. И досада је командант пешадиског пука — када је био ојачан артиљеријом — по потреби могао да задржи један део у подручну артиљерију, али то, ни по намени, ни по јачини, није група у оном смислу каква је група ПАГ. А када се пуку придаје артиљерија, онда се претпоставља да ће командант пука у већини случајева највећи део те артиљерије употребити за ојачање батаљона. Нормално, пук неће имати подржавајуће артиљерије онда када је нема довољно, затим у борби на широком фронту, при брзим дејствима и у сличним приликама, тако да ће пук у таквим случајевима ојачавати и батаљоне артиљеријом. Због тога ће команданту пука најчешће остати највише један дивизион као подручни део

артиљерије, а то већ и није нека група, већ просто јединица која носи свој формациски назив — у тактичком погледу то је артиљерија тога пука или, боље речено, подручни дивизион, батерија и слично.

Слажемо се да је нужно садејство ПАГ-а и ДАГ-а, односно ДАГ-а и КАГ-а, да би се обезбедило успешније дејство артиљерије као целине, али не потпуно на начин како је то у поменутом чланку изнето.

Иако правила предвиђају да дивизиска артиљериска група има и тај задатак да ојачава дејство пуковских артиљериских група, ми ипак сматрамо да нема неке нарочите потребе за таквом поставком, јер се борба дивизиске и пуковских артиљериских група не може посматрати изоловано. Дивизиска артиљериска група ће, извршавањем својих задатака, једновремено ојачавати дејство ПАГ-ова, а ПАГ-ови ће ојачавати дејство ДАГ-а, без обзира да ли то стоји у правилима или не. А што ће ДАГ у борби често пута примати на себе и део задатака који нормално треба да решавају ПАГ-ови, то не значи да се тиме ограничава дејство ПАГ-ова, јер дејство за подршку пешадиских пукова у исто време значи и дејство за рачун дивизије као целине, чим тај задатак преузме дивизиска артиљериска група. Исто тако не слажемо се ни са поставком писца да дивизиској артиљериској групи, приликом давања задатака, треба прецизирати који ће ПАГ ојачавати (на пример „ДАГ 12 ојачава ПАГ 32, а не ДАГ 12 ојачава дејство ПАГ-ова првог ешелона“). Ако наступи таква ситуација да ДАГ може или треба да ојачава дејство само једног ПАГ-а (тј. да дејствује пред фронтом само једног пешадиског пука) онда, по нашем мишљењу, и нема потребе за ДАГ-ом, већ је у том случају боље формирати јачу пуковску групу за дотични пук и преко ње испољавати утицај на борбу пред фронтом тога пука. Тачно прецизирање, наиме који дивизион из ДАГ-а треба да ојачава и који ПАГ, било би доста нереално због тога што ће ДАГ најчешће дејствовати као целина (а и не мора) и што се ДАГ-у не би могли унапред конкретизовати такви задаци, пошто је он средство у рукама команданта дивизије којим утиче на ток борбе. Можда се не би погрешило ако се ДАГ-у уопште не би ни давао такав задатак, јер ће он, према одлукама и захтевима команданта дивизије дејствовати како пред пешадиским пуковима који имају ПАГ-ове, тако и пред онима који их немају, што опет не значи да тиме ојачава ПАГ, пошто у ствари дејствује на оне циљеве који су тренутно најважнији за дивизију као целину.

Због свега изложеног сматрамо да нема никакве потребе и да би било и погрешно ако би се команданту ПАГ-а дало право да дивизионима из састава ДАГ-а наређује и даје задатке да дејствују за неке посебне рачуне ПАГ-а. Питање брзе интервенције ДАГ-а може се правилно и брзо решити само захтевом команданта пешадиског пука преко команданта дивизије, или преко начелника артиљерије дивизије, или чак и преко команданта самог ДАГ-а. Такав однос и општење не би били бирократски, напротив, давањем права команданту ПАГ-а да употребљава јединице ДАГ-а компликовало би ствари и довело до низа нереалних наређења, непотребних објашњења, препирки, жалби и ургенција, а тиме и до одуговлачења у извршењу задатака.